

Věc Kobenter a Standard Verlags Gmbh proti Rakousku – Přípustná míra kritiky soudcovského stavu

(komentář)

JUDr. David Kosař

Věc:	Kobenter a Standard Verlags Gmbh proti Rakousku ¹
Typ rozhodnutí:	rozsudek senátu (1. sekce)
Číslo stížnosti:	60899/00
Datum:	2. 11. 2006
Dotčené články Úmluvy:	čl. 10 (svoboda projevu)
Výrok Soudu:	čl. 10 porušen
Separátní stanoviska:	-
Dotčené právní předpisy:	§ 111 trestního zákona, § 6 odst. 1 mediálního zákona

Prejudikatura citovaná Soudem: *Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku*, rozsudek velkého senátu z 20. 5. 1999, stížnost č. 21980/93, § 62, ECHR 1999-III;² *Ceylan proti Turecku*, rozsudek velkého senátu z 8. 7. 1999, stížnost č. 23556/94, § 37, ECHR 1999-IV; *De Haes a Gijssels proti Belgii*, rozsudek z 24. 2. 1997, stížnost č. 19983/92 Reports 1997-I, str. 233-234, § 37; *Nikula proti Finsku*, rozsudek z 21. 6. 2002, stížnost č. 31611/96, § 65, ECHR 2002-II; *Nilsen a Johnsen proti Norsku*, rozsudek velkého senátu z 25. 11. 1999, stížnost č. 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII;³ *Perna proti Itálii*, rozsudek velkého senátu z 6. 5. 2003, stížnost č. 48898/99;⁴ *Prager a Oberschlick proti Rakousku*, rozsudek senátu z 26. 4. 1995, stížnost č. 15974/90, Series A no. 313, str. 17, § 34; *Scharsach a News Verlags-gesellschaft proti Rakousku*, rozsudek z 13. 11. 2003, stížnost č. 39394/98, § 51, ECHR 2003-XI; *Sürek proti Turecku (č. 1)*, rozsudek velkého senátu z 08/07/1999, stížnost č. 26682/95, § 61, ECHR-IV; *Tammer proti Estonsku*, rozsudek z 6. 2. 2001, stížnost č. 41205/98, § 69, ECHR 2001-I; *The Sunday Times proti Spojenému království (č. 2)*, rozsudek z 26. 11. 1991, stížnost č. 13166/87, Series A no. 217, str. 28-29, § 50; *Thorgeir Thorgeirson proti Islandu*, rozsudek z 25. 6. 1992, stížnost č. 13778/88, Series A no. 239, str. 28, § 63; *Unabhängige Initiative Informationsvielfalt proti Rakousku*, rozsudek z 26. 2. 2002, stížnost č. 28525/95, § 46, ECHR 2002-I.

Další související rozhodnutí: *Barfod proti Dánsku*, rozsudek z 22. 2. 1989, stížnost č. 11508/85, Series A no. 149; *Castells proti Španělsku*, rozsudek z 23. 4. 1992, stížnost č. 11798/85, Series A no. 236; *Cumpana a Mazare proti Rumunsku*, rozsudek velkého senátu z 17. 12. 2004, stížnost č. 33348/96, ECHR 2004-XI;⁵ *Kyprianou proti Kypru*, rozsudek velkého senátu z 15. 12. 2005, stížnost č. 73797/01, ECHR 2005-...; *Kwiecien proti Polsku*, rozsudek z 9. 1. 2007, stížnost č. 51744/99; *Leempoel & S. A. ED. Ciné Revue proti Belgii*, rozsudek z 9. 11. 2006, stížnost č. 64772/01; *Lingens proti Rakousku*, rozsudek z 8. 7. 1986,

¹ Originál rozsudku byl publikován v angličtině.

² Rozsudek č. 71 v dvojčísle 7-8/1999.

³ Rozsudek č. 105 v čísle 1/2000.

⁴ Rozsudek č. 200 v čísle 2/2002. Přeložený rozsudek je rozsudek senátu (2. sekce) z 25. 7. 2001 a nikoliv rozhodnutí velkého senátu přijaté o necelé dva roky později.

⁵ Rozsudek č. 330 v čísle 1/2005.

stížnost č. 9815/82, Series A no. 103; *Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku*, rozsudek velkého senátu z 17. 12. 2004, stížnost č. 49017/99, ECHR 2004-XI;⁶ *Skalka proti Polsku*, rozsudek z 27. 5. 2003, stížnost č. 43425/98; *Urbino Rodrigues proti Portugalsku*, rozsudek z 29. 11. 2005, stížnost č. 75088/01; *Von Hannover proti Německu*, rozsudek z 24. 6. 2004, stížnost č. 59320/00, ECHR 2004-V;⁷ *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m. b. H. (č. 3) proti Rakousku*, rozsudek z 13. 12. 2005, stížnosti č. 66298/01 a 15653/02;⁸ nález sp. zn. I. ÚS 367/03 [Sb. n. u. US, Svazek č. 36 Nález č. 57, str. 605]; nález sp. zn. IV. ÚS 154/97 [Sb. n. u. US, Sv. č. 10, Nález č. 17, str. 113]; *Schmid-Spiegel*, 12 BverfGE 113 (1961); *Art Critic*, 54 BverfGE 129 (1980); *Credit Shark*, 60 BverfGE 234 (1982); *Garrison v. Louisiana*, 379 U.S. 64 (1964).

Klíčová slova: svoboda projevu; míra posuzovací úvahy; „nezbytné v demokratické společnosti“; ochrana reputace jiných (vše k čl. 10)

Složení senátu: C. L. Rozakis, *předseda senátu* (Řecko), L. Loucaides (Kypr), F. Tulkens (Belgie), E. Steiner (Rakousko), K. Hajiyev (Ázerbájdžán), D. Spielmann (Lucembursko), S. E. Jebens (Norsko).

Ke střetu svobody projevu a ochrany osobnosti existuje u Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) velmi bohatá judikatura, kterou ostatně obligátně cituje i český Ústavní soud.⁹ Totéž se však nedá říci o kritice soudců a potažmo soudní moci obecně. Poněkud překvapivěji stojí tato problematika i stranou zájmu akademické obce. Klasické dílo Barendra Van Niekerka¹⁰ a komparativní studie Michaela Adda¹¹ patří mezi vzácné výjimky. V posledních letech však přece jen kauz tohoto typu před Soudem přibývá a k dnešnímu dni tak lze konečně hovořit o judikatuře spíše než o jednotlivých rozsudcích. Nejnovější rozsudky se navíc zdají potvrzovat tezi Michaela Adda, že Soud opouští svou dřívější restriktivní judikaturu a misky vah se tak přiklání na stranu svobody projevu.¹² Dokladem tohoto tvrzení je i níže komentovaný rozsudek ve věci *Kobenter*.

I samotný Soud je však ve své argumentaci velmi opatrný. Celou problematikou přípustné míry kritiky soudců se totiž prolíná střet protichůdných hodnot. Na jedné straně stojí legitimní obava o zachování autority a nestrannosti justice, což představuje jednu ze

⁶ Rozsudek č. 331 v čísle 1/2005.

⁷ Rozsudek č. 315 v čísle 4/2004.

⁸ Rozsudek č. 364 v čísle 1/2006.

⁹ Srov. např. kauzu Vondráčková v. Rejžek, nález sp. zn. I. ÚS 367/03 [Sb. n. u. US, Svazek č. 36 Nález č. 57, str. 605]; a její komentář In: BOBEK, M.: Helena, kontakt na mafiány a nové obrysy svobody slova v judikatuře Ústavního soudu, *Soudní rozhledy*, č. 10/2005, str. 357-364. Srov. dále nálezy sp. zn. I. ÚS 156/99 [Sb.n.u.US Svazek č.17 Nález č.19 str.133], I. ÚS 453/03 (kauza Zeman v. Brezina) a IV. ÚS 146/04 (kauza Respekt v. Šlouf), [Sb.n.u.US Svazek č.37 Nález č.71 str.9].

¹⁰ VAN NIEKERK, B.: *The Cloistered Virtue: Freedom of Speech and the Administration of Justice in the Western World*, New York: Praeger, 1987.

¹¹ ADDO, M. K.: *Freedom of Expression and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards*, Aldershot: Dartmouth, 2000.

¹² Tamtéž, str. 239.

základních ústavních hodnot právního státu, jež může být ohrožena, pokud budou soudci vystaveni bezdůvodné či trvalé kritice. Na druhé straně „kritika soudcovského stavu je sama o sobě rovněž hodnotná, protože umožňuje členům společnosti participovat na veřejné diskusi a přispívá k odpovědnosti soudců“.¹³ Někteří autoři jdou dokonce tak daleko, že zastávají názor, že „soudci jsou za své činy odpovědni ve stejné míře jako politici“,¹⁴ což by je řadilo v hierarchii veřejně činných osob (*public figures*) na samotný vrchol pomyslného žebříčku. Hranice přípustné kritiky tak v konečném důsledku vypovídá mnohé o postavení soudce ve společnosti, ať už z pohledu dělby moci či obecně „jaké pověsti se soudci v dané společnosti teší“.¹⁵

Jaké konkrétní hodnoty proti sobě stojí? V literatuře a judikatuře se objevují čtyři argumenty v neprospěch širší kritiky soudní moci: 1) nutnost důvěry v právní řád a justici; 2) ochrana autority a nestrannosti soudnictví; 3) výkon spravedlnosti; a 4) nemožnost (či omezená možnost) soudců reagovat na kritiku své osoby.¹⁶ Naopak pro větší svobodu projevu mluví následující hodnoty: 1) nezbytnost veřejné diskuse; 2) potřeba odpovědnosti soudců; 3) argumenty založené na rozvoji a seberealizaci jednotlivce; 4) mnohdy absence jasné dělící čáry mezi soudními a politickými otázkami; 5) právo veřejnosti „přijímat informace“;¹⁷ a 6) problém stavovské (v tomto případě „soudcovské“) soudržnosti.¹⁸ Další dimenzi nabývá střet svobody projevu a nezávislosti justice v případě, kdy jsou soudci terčem útoků ze strany politiků, v horším případě ve spojení s médii.¹⁹ Tento jev Lord Sedley provokativně označuje jako „judge bashing“²⁰ a rozhodně se nejedná o specifikum České republiky.²¹

---

¹³ BARENDT, E.: Michael K. Addo (Ed.): Freedom of Expression and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards, *European Public Law* 7, no. 4 (2001), str. 702.

¹⁴ ADDO, M. K.: *Freedom of Expression and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards*, Aldershot: Dartmouth, 2000, str. 3; *contra* BARENDT, E.: Michael K. Addo (Ed.): Freedom of Expression and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards, *European Public Law* 7, no. 4 (2001), str. 704.

¹⁵ MILLER, M. C.: Freedom of Expression and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards, *Law & Politics Book Review* 11, no. 11 (2001), str. 525.

¹⁶ Což vždy nemusí nutně odpovídat realitě. Srov. např. kauzu *Schmid-Spiegel*, 12 BverfGE 113 (1961) či diametrálně odlišnou situaci v USA, kde komunikace s veřejností včetně veřejné reakce na kritiku je běžnou součástí soudcovského mandátu (což je dáno i skutečností, že v řadě států jsou nižší soudci stále voleni přímo lidem). Typickým zástupcem judikatury Nejvyššího soudu USA je rozsudek ve věci *Garrison v. Louisiana*, 379 U.S. 64 (1964).

¹⁷ Které představuje druhou stranu mince svobody projevu. Svobody projevu totiž požívají nejen ti, kdo informace šíří, ale i ti, kdo je přijímají (popř. jsou jejich potenciálními příjemci). Srov. znění čl. 10 odst. 1 Úmluvy: „[svoboda projevu] zahrnuje svobodu ... přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky...“.

¹⁸ Která se projevuje v profesní solidaritě mezi soudci a často *a priori* odmítavý postoj ke kritice svých kolegů.

¹⁹ Jako typický příklad lze uvést praktiky ministerského předsedy a zároveň mediálního magnáta Silvia Berlusconiho v Itálii.

²⁰ Tento termín lze přeložit nejlépe jako „pranířování soudců/soudní moci“.

²¹ Pokud necháme stranou situaci v USA, soudci nejsou ušetřeni nemilosrdné kritiky z úst politiků ani v Německu; srov. BOHLANDER, M.: Criticizing judges in Germany. In: ADDO, M. K.: *Freedom of Expression*

Tento komentář sice nemůže postihnout všechny nuance výše nastíněných argumentů, ale jejich výčet může čtenáři pomoci zhodnotit, nakolik se s nimi Soud ve svém rozsudku vypořádal.

KOBENTER A STANDARD VERLAGS GMBH PROTI RAKOUSKU

Skutkový stav a řízení před rakouskými soudy (§ 9-20)

Prvním stěžovatelem je novinář deníku *Der Standard* a druhým samotný vlastník a vydavatel tohoto deníku. Celá kauza měla svůj počátek v demonstraci „Rakouského fóra gayů a lesbiček“ konané v St. Pölten v říjnu 1997, při níž redaktoři periodika *Der 13. – Zeitung der Katholiken für Glaube und Kirche* („Třináctka - noviny katolíků pro víru a církev“) pořídili několik fotografií, které posléze publikovali společně s článkem pana K. D. Tento článek odrážel nepřátelské postoje autora vůči homosexuálním svazkům, což dokládají i následující výroky: „[homosexuálové] by měli být postaveni do latě ‘podle pohlaví’ bičem a žílou!“ (*sie gehören 'geschlechtsspezifisch' mit Peitsche und Ochsenziemer zurechtgewiesen*), „měly by být na ně aplikovány nacistické metody!“ či „homosexuálové teď vylézají ze svých děr jako krysy a jsou politiky a církevními hodnostáři ‘s láskou’ hýčkáni“.

V reakci na výše uvedený článek podala skupina homosexuálů žalobu (*Privatanklage*) proti autorovi článku pro pomluvu a žalobu na náhradu nemajetkové újmy po vlastníkově a vydavateli *Der 13* podle mediálního zákona. V červenci 1998 krajský soud v Linzi rozhodl ve prospěch žalobců a nařídil vlastníkově a vydavateli *Der 13* uhradit náhradu nemajetkové újmy čtyřem žalobcům, kteří byli na fotografiích identifikovatelní. Soud v Linzi zamítl odškodnění ostatních žalobců a osvobodil autora článku K. D. Soud vzal v potaz skutečnost, že K. D. nezmínil ve svém článku žádné jméno a že nebylo prokázáno, že věděl o tom, že jeho text bude doplněn předmětnými fotografiemi. Jádro následujícího sporu spočívalo ve str. 14-15 rozsudku, na kterých soud provedl exkurz do podstaty homosexuality, přičemž odkázal mj. na knihu „Lexikon lásky“ (*Lexikon der Liebe*) a výsledky průzkumů veřejného mínění k této problematice. Rozsudek mj. uváděl, že „homosexualita ve skutečnosti obsahuje rovněž svět lesbiček a samozřejmě i svět zvířat“, přičemž po této citaci následovala dlouhá pasáž, která detailně popisovala „homosexuální“ praktiky mezi různými druhy zvířat.

Po zveřejnění rozsudku politici a zástupci „Rakouského fóra gayů a lesbiček“ veřejně kritizovali soudce K.-P. B. pro znění a vyjadřovací styl jeho rozsudku, o čemž referovala v několika tiskových zprávách i rakouská tisková agentura (APA) a rovněž deník *Der*

---

and the Criticism of Judges: A Comparative Study of European Legal Standards, Aldershot: Dartmouth, 2000, str. 72-73.

Standard ze dne 1. 9. 1998 pod titulkem „Soudce a jeho milovaný dobytek“ (*Der Richter und das liebe Vieh*). O den později, dne 2. 9. 1998, deník *Der Standard* otiskl dva články napsané prvním stěžovatelem, přičemž jeho první článek odkazoval na komentář, jehož relevantní část zní následovně:

„Trestací komora (*Strenge Kammer*)

Samo Kobenter

Je zvláštní, že mnohdy otevření zastánci západních hodnot inklinují k drakonickým metodám, pokud mají pocit, že jsou tyto hodnoty ohroženy ze strany osob odlišného přesvědčení, myšlenek či životního stylu. Pokud dopisovatel do nějakého plátku prohlásí, že by nejradši zmrskal všechny gaye, popř. by je přetáhl volskou žíní, nestálo by to za normálních okolností za zmínku; snad jen to, že každý má právo naplnit svoje sexuální fantazie a touhy jak se mu zlíbí, dokonce i formou slovního projevu, do té doby, dokud z toho mají subjekty či objekty jeho tužeb stejné potěšení jako on.

Pokud však o těchto záležitostech jedná soud, mohli bychom očekávat, že na konci dvacátého století dokonce i minimálně poučený soudce vynese rozsudek, který se přinejmenším bude o něco lišit od **tradice středověkých čarodějnických procesů**. Linecký soudce K.-P. B. dosáhl velkého činu tím, že osvobodil žalovaného s pomocí zásady ‚v případě pochybností ve prospěch žalovaného‘, ačkoliv v daném případě žádné pochybnosti neexistovaly – právě naopak, soudcova argumentace dala autorovi do ruky dostatek argumentů pro ospravedlnění hrozeb trestů, které tak entusiasticky pronášel, ačkoliv pouze v písemném projevu. To si zcela protirečí s pojetím práva, které vnímá soudní síň jako něco víc než trestací komoru pro všechny možné sklony chování.

Podporování homofobní nenávistné kampaně užitím nehorázných příkladů z království zvířat vrhá pochybnosti na intelektuální a morální integritu dotčeného soudce. Skutečnost, že je nyní nutné veřejně vysvětlovat, že **homosexuálové nejsou zvířata**, vybízí k zamyšlení o stavu této země.“

Soudce K.-P. B. se v reakci na výše uvedené události rozhodl exkurz na str. 14-15 z rozsudku vyjmout. Posléze byl podroben i kárnému řízení, ve kterém mu byl udělen disciplinární trest ve formě důtky.

Mezitím však soudce K.-P. B. podal na prvního stěžovatele žalobu na ochranu osobnosti a rovněž požadoval náhradu nemajetkové újmy po druhém stěžovateli podle mediálního zákona. V červnu 1999 krajský soud v St. Pöltenu odsoudil prvního stěžovatele na

základě § 111 odst. 1 a 2 trestního zákona k peněžitému trestu ve výši 13 500 ATS (981 EUR) s jednoroční zkušební dobou a druhého stěžovatele k náhradě nemajetkové újmy ve výši 50 000 ATS (3 633 EUR) podle mediálního zákona k uveřejnění rozsudku. Soud v St. Pöltenu opřel svůj výrok zejména o závěr, že dvě následující tvrzení byla s to snížit vážnost soudce K.-P. B. na veřejnosti a osočovala ho z porušení jeho povinností vyplývajících ze zákona a stavovských předpisů požadovaných po osobách vykonávajících funkci soudce:

- a) že rozsudek vynesený samosoudcem se jen o něco málo liší od tradice středověkých čarodějnických procesů, a
- b) že soudce K.-P. B. užitím nehorázných příkladů z království zvířat poskytuje podporu homofobní nenávistné kampani.

Soud konstatoval, že ačkoliv argumentace rozsudku obsahuje nevhodné poznámky, nelze z ní usuzovat, že by soudce K.-P. B. zastával názor, že homosexuálům náleží jiná práva než heterosexuálům nebo že by srovnával homosexuály se zvířaty či že by je s nimi stavěl na roveň.

V listopadu 1999 podali stěžovatelé odvolání, ve kterém namítali, že předmětný článek směřoval výhradně proti odůvodnění rozsudku a nikoliv vůči způsobu, jakým vedl soudce K.-P. B. samotné řízení. Dále uváděli, že se jedná o hodnotové soudy, že novinářská svoboda umožňuje určitou míru přehánění a dokonce provokace a vzhledem k tomu, jakou diskusi rozsudek rozpoutal nejen v médiích, ale i mezi samotnými soudci, nejeví se polemický obsah článku jako nepřiměřený. Vídeňský odvolací soud však přitakal prvoinstančnímu soudu a dospěl k závěru, že průměrný čtenář by prvním tvrzení rozuměl tak, že samosoudce hrubě porušil základní procesní práva jako zásadu nestrannosti a kontradiktorního řízení, jež byly regulérně přehlíženy středověkými čarodějnickými soudy. Z toho plyne, že nařčení z porušení stavovských předpisů soudce musí být doloženo konkrétními důkazy, což ze soudního spisu nevyplývá. Druhé tvrzení pak nebylo pouze hodnotovým soudem, ale rovněž naznačovalo, že soudce K.-P. B. stranil žalovanému, a tudíž byl předpojatý. Odvolací soud (poněkud nepochopitelně) konstatoval, že jelikož článek nezdůraznil, že soudce K.-P. B. vedl řízení nestranně a že kritiku zaslouží pouze některé pasáže rozsudku, nelze tvrzení v článku uvedená považovat za hodnotové soudy založené na faktech, nýbrž za skutková tvrzení.

Právní posouzení Soudem (§ 22-30)

Stěžovatelé namítali porušení svobody projevu. Mezi stěžovateli a vládou nebylo sporu o tom, že jejich odsouzení resp. povinnost nahradit nemajetkovou újmu představovaly

zásah do svobody projevu, že tento zásah „byl stanoven zákony“ a sledoval legitimní cíl „ochrany pověsti nebo práv jiných“.

Spor se tedy odehrával pouze v posledním bodu testu, tj. v tom, zda-li byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“. Vláda v tomto bodě více méně přejala argumentaci rakouských soudů a tvrdila, že předmětná tvrzení představovala neprokázaná skutková tvrzení, neboť pro jejich podřazení pod hodnotové soudy jim chybí dostatečná opora ve faktech. Přidala však argumentaci v tom směru, že v sázce nebyla pouze pověst soudce K.-P. B., ale rovněž reputace soudní moci obecně. Konkrétně vláda tvrdila, že „*veřejnosti nepochybně nebyly známy podrobnosti kritizovaného rozsudku a okolnosti projednávané trestní věci do takové míry, aby ospravedlňovaly tak závažná obvinění soudce včetně útoku na pověst soudní moci*“. (§ 27).

Stěžovatelé naopak namítali, že předmětná tvrzení představovala hodnotové soudy, které měly oporu ve faktech, konkrétně v odůvodnění rozsudku. Dále nesouhlasili s vládou v tom, že podle nich byly faktické okolnosti případu veřejnosti známy natolik, že si z nich mohli učinit patřičný úsudek. Neopomněli rovněž připomenout, že článek byl označen jako „komentář“, a znalý čtenář tudíž mohl čekat kritický postoj jeho autora. Na závěr pak stěžovatelé podotkli, že podmínka výslovně v článku zmínit skutečnost, že „jinak bylo řízení vedeno ve spravedlivém duchu“, je v rozporu s judikaturou Soudu k čl. 10.

Soud zahájil svou argumentaci obvyklou formulkou o klíčové úloze tisku v demokratické společnosti, jež implikuje povinností šířit informace o všech otázkách veřejného zájmu,²² přičemž této povinnosti na druhé straně odpovídá právo veřejnosti tyto informace přijímat. V opačném případě by tisk nemohl plnit roli „hlídacího psa“.²³ Tato úloha tisku se dle Soudu nepochybně vztahuje rovněž na otázky spojené s fungováním justice – klíčové instituce demokratické společnosti. Tisk je tak vnímán jako „*jeden z prostředků jak si mohou politici a veřejnost ověřit, zda-li soudci plní svou těžkou úlohu způsobem, který je v souladu s cílem, který tvoří základ úlohy jim svěřené. Nicméně je nutné vzít v potaz zvláštní úlohu soudní moci ve společnosti. Jako ochránkyně spravedlnosti, jež představuje zásadní hodnotu právního státu, musí soudní moc požívat důvěry veřejnosti, pokud má být v plnění svých úkolů úspěšná. Může se tudíž jevit jako nezbytné chránit tuto důvěru před destruktivními útoky, které jsou zjevně neopodstatněné, zejména s ohledem na skutečnost, že*

---

²² *De Haes a Gijssels proti Belgii*, § 37.

²³ Soud zde cituje rozsudky ve věci *Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku*, § 62; *Thorgeir Thorgeirson proti Islandu*, § 63; *Unabhängige Initiative Informationsvielfalt proti Rakousku*, § 46.

*kritizovaní soudci mají povinnost zachovávat zdrženlivost, která jim brání [patříčně] reagovat“ (§ 29, bod ii).*²⁴

Následuje slovy disentujících soudců ve věci *I. A. proti Turecku*²⁵ další „zaklínací formulka“ o klíčové úloze svobody projevu v demokratické společnosti a pro rozvoj každého jednotlivce. Svoboda projevu se tak „vztahuje nejen na ‘informace‘ a ‘myšlenky‘, které jsou příznivě přijímané či považované za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují“, přičemž „výjimky stanovené čl. 10 odst. 2 musí být vykládány restriktivně a jejich potřeba musí být přesvědčivě doložena“ (§ 29, bod iii).²⁶ Omezený prostor pro aplikaci výjimek obsažených v čl. 10 odst. 2 je pak ještě více zúžen v případě svobody projevu s politickým podtextem (*political speech*) či v debatě o otázkách veřejného zájmu (§ 29, bod iv).²⁷ Pojem nezbytnosti v čl. 10 odst. 2 tak vyžaduje „naléhavou společenskou potřebu“, což v případě čl. 10 znamená, že Soud zkoumá, zda-li předmětný zásah byl „přiměřený“ sledovanému cíli a zda-li důvody pro jeho ospravedlnění jsou „relevantní a dostatečné“ (§ 29, bod v).²⁸ Mezi další faktory při posuzování proporcionality patří i povaha a přísnost trestu (§ 29, bod vi).²⁹

Při samotné aplikaci výše zmíněných principů na projednávaný případ se Soud přiklonil na stranu stěžovatelů. Dal jim za pravdu hned ve dvou bodech: 1) odůvodnění rozsudku bylo podrobena tvrdé kritice ze strany médií včetně deníku *Der Standard*, a (2) tvrzení, že „rozsudek vynesený samosoudcem se jen o něco málo liší od tradice středověkých čarodějnických procesů“, je dostatečně jasné v tom smyslu, že kritika směřovala **vůči rozsudku samotnému** a nikoliv, jak konstatovaly vnitrostátní soudy a rakouská vláda, vůči tvrzeným pochybením soudce v soudním řízení. Při konečném vážení zájmů v sázce Soud konstatoval, že „zájem stěžovatele na šíření informací k dané problematice, ačkoliv formulovaný provokativně a přehnaně, v kontextu projednávaného případu převážil nad zájmem ... [ochrany pověsti soudce K.-P. B. a reputace soudní moci]. Skutečnost, že předmětné pasáže byly posléze samotným soudcem vyňaty, a za druhé, že soudci byla v následném kárném řízení udělena důtka, prokazuje, že soudce neplnil svou úlohu způsobem, který by byl v souladu s cíly, které jsou soudcům svěřeny (a contrario *Prager a Oberschlick*)“ (§ 31). Soud tedy jednomyslně konstatoval, že stěžovatelé dostáli své povinnosti,

²⁴ *Prager a Oberschlick proti Rakousku*, § 34.

²⁵ Srov. § 1 Společného nesouhlasného stanoviska soudců Costy, Cabrala Barreta a Jungwierta ve věci *I. A. proti Turecku*, rozsudku senátu z 13. 9. 2005, stížnost č. 42571/98, přeloženého v tomto čísle.

²⁶ *Nilsen a Johnsen proti Norsku*, § 43.

²⁷ *Süretek proti Turecku* (č. 1), § 61.

²⁸ Soud zde jako oporu cituje rozsudky ve věci *Lingens*, § 39-40 a *The Sunday Times proti Spojenému království* (č. 2), § 50.

²⁹ *Ceylan proti Turecku*, § 37; *Tammer proti Estonsku*, § 69; a *Perna proti Itálii*, § 39.

odpovědnosti a vytrvalosti při plnění úlohy „hlídacího psa“ a že předmětná kritika nepředstavovala neospravedlněné útoky vůči dotčenému soudci či soudní moci jako takové (tamtéž).

Komentář

Odůvodnění rozsudku ve věci *Kobenter* obsahuje hned na první pohled řadu zajímavých aspektů. Za prvé, vláda odkázala ve svém podání pouze na legitimní cíl „ochrany pověsti nebo práv jiných“, ačkoliv čl. 10 odst. 2 Úmluvy výslovně obsahuje jako jeden z legitimních důvodů omezení svobody projevu rovněž „zachování autority a nestrannosti soudní moci“ a argumentace vlády v poslední části testu (otázce nezbytnosti odsouzení stěžovatelů v demokratické společnosti) se ve skutečnosti o tuto kautelu výrazně opírala (§ 27). Tato skutečnost jen dokládá, že legitimního cíle „zachování autority a nestrannosti soudní moci“ je užíváno vládami smluvních stran i Soudem samotným jako šafránu.³⁰

Druhým bodem, který stojí za zmínku, je absence jakéhokoliv stanoviska Soudu k postavení soudce ve společnosti a zařazení soudců do hierarchie veřejně činných osob. Je obecně známo, že na vrcholu tohoto pomyslného žebříčku stojí členové vlády,³¹ následování řadovými politiky, ať už působícími na celostátní³² nebo lokální³³ úrovni či „pouhými“ kandidáty na politickou funkci,³⁴ přičemž na opačném konci se nachází jednotlivci nezastávající žádnou zvláštní funkci nebo významnou roli ve společnosti.³⁵ Mezi těmito dvěma póly se však nachází jakási „šedá zóna“, kde Soud postupuje spíše případ od případu. Do této „šedé zóny“ patří celebrity,³⁶ členové královské rodiny nezastávající žádnou oficiální funkci³⁷ a státní zaměstnanci, mezi nimiž lze dále diferencovat. Obecně však lze říci, že míra přípustné kritiky policistů³⁸ a soudců³⁹ je nižší než u politiků a vyšší než u řadových členů společnosti, nicméně ve vztahu k dalším skupinám v „šedé zóně“ se zatím Soud explicitně nevyjádřil. Neučinil tak ani ve věci *Kobenter* a celá kauza se tak odehrávala spíše v rovině skutkové tvrzení v. hodnotový soud.

³⁰ K tomu blíže srov. OVEY, C., WHITE, R. C. A.: *European Convention on Human Rights*, 4th edition, Oxford University Press, 2006, str. 231.

³¹ *Castells proti Španělsku*, § 46.

³² *Lingens proti Rakousku*, § 42.

³³ *Kwiecien proti Polsku*, § 52.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ *Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m. b. H. (č. 3) proti Rakousku* (kauza *Bonnie a Clyde*).

³⁶ Kam patří slavní umělci, zpěváci, sportovci a s určitou výhradou i novináři (srov. *Urbino Rodrigues proti Portugalsku*, § 30). K „celebritám“ srov. rovněž výše zmíněný nálezn. zn. I. ÚS 367/03.

³⁷ *Von Hannover proti Německu*, § 62.

³⁸ *Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku*.

³⁹ Viz níže.

Již v úvodu byl zmíněn posun v judikatuře Soudu od prvního rozsudku týkajícího se kritiky soudní moci (v tomto případě přisedících) ve věci *Barfod proti Dánsku*. Pan Barfod tehdy napsal článek, ve kterém pouze pochyboval o schopnosti přisedících rozhodovat nestranně ve sporu, v němž byl jednou ze stran jejich zaměstnavatel.⁴⁰ Soud nicméně zvrátil rozhodnutí Komise pro lidská práva a přes nesporná fakta⁴¹ dospěl k závěru, že stěžovatel mohl napadnout složení Vrchního soudu Grónska, aniž by se uchýlil k osobnímu útoku na oba přisedící.⁴² Soud odmítl argumentaci stěžovatele, že jeho kritika směřovala pouze vůči odůvodnění rozsudku Vrchního soudu, a konstatoval, že se jednalo o urážlivé obvinění obou přisedících, které snižovalo jejich vážnost na veřejnosti a nebylo podloženo žádnými důkazy.⁴³ Co však Soud neřekl, byla odpověď na otázku, proč předmětný článek nepovažoval za součást veřejné debaty nad úpravou soudnictví a proč se standard nastavený ve věci *Lingens* nevztahuje v této souvislosti i na soudce.⁴⁴ Jinými slovy, proč soudci požívají větší ochrany před kritikou ze strany veřejnosti než politici.

Na tuto otázku Soud odpověděl až ve věci *Prager a Oberschlick proti Rakousku*, kde zdůraznil zvláštní úlohu soudní moci ve společnosti a nemožnost soudců adekvátně reagovat na svou kritiku (viz § 29 bod ii) rozsudku ve věci *Kobenter* reprodukováný výše). Jinými slovy soudci za prvé nemají takový přístup do médií jako politici a za druhé z povahy jejich profese vyplývá, že by se k tomuto kroku neměli uchýlovat. V tomto směru se snaha odlišit kauzu *Kobenter* od rozsudku ve věci *Prager a Oberschlick proti Rakousku* jeví jako poněkud umělá, protože „nevhodné“ jednání soudce ve věci *Prager a Oberschlick proti Rakousku* dosahovalo přinejmenším stejné intenzity jako v právě komentovaném rozsudku. Nic na tom nemůže změnit ani udělení důtky kritizovanému soudci v kauze *Kobenter*.

Rozsudek ve věci *Prager a Oberschlick* byl jakýmsi mezníkem v judikatuře Soudu. Ačkoliv výrok zněl 5:4 ve prospěch vlády, hned dva roky na to Soud ve věci *De Haes* za velmi podobného skutkového stavu rozhodl ve prospěch stěžovatele (tentokrát poměrem hlasů

---

⁴⁰ Konkrétně napsal, že oba přisedící, jež byli zaměstnanci místní samosprávy (strany sporu), „splnili svou povinnost“.

⁴¹ Samotný Nejvyšší soud Grónska konstatoval, že oba přisedící měli být pro svou podjatost vyloučeni z projednávání a rozhodnutí dané věci.

⁴² *Barfod proti Dánsku*, § 33. Soudce Gölcüklü však ve svém disentu správně poukázal na skutečnost, že stěžovatel neměl k osobnímu útoku na oba přisedící žádný důvod, neboť sám ani nebyl stranou sporu. Pan Barfod se pouze cítil pohoršen tím, že oba přisedící rozhodovali v kauze jejich zaměstnavatele. Srov. nesouhlasné stanovisko soudce Gölcüklüho, § 2.

⁴³ *Barfod proti Dánsku*, § 35. Srov. ale disent soudce Gölcüklüho.

⁴⁴ Soudce Gölcüklü „uhodil hřebíček na hlavičku“, když konstatoval, že nelze bez dalšího vypreparovat *a contrario* argument z odůvodnění ve věci *Lingens*, kde Soud konstatoval, že „politici“ musí akceptovat větší míru kritiky než nepolitici. Podle soudce Gölcüklüho je definice „politika“ širší a zahrnuje rovněž zaměstnance státních institucí, kteří ačkoliv nejsou politiky v užším slova smyslu, tak se podílejí na správě věcí veřejných. Srov. nesouhlasné stanovisko soudce Gölcüklüho, § 3.

7:2). *De Haes* připomíná kauzu *Kobenter* zejména ve dvou aspektech: 1) kauza byla rozhodnuta rovněž na základě dichotomie mezi skutkovým tvrzením a hodnotovým soudem; a 2) na rozdíl od kauzy *Prager a Oberschlick* nebylo vládou jako důvod pro omezení svobody projevu namítáno „zachování autority a nestrannosti soudní moci“. Ve většině následujících rozsudků, v nichž byl terčem kritiky představitel soudní moci, se Soud rovněž přiklonil na stranu svobody projevu.⁴⁵ Výjimku představuje rozsudek velkého senátu ve věci *Perna proti Itálii* a nedávný rozsudek ve věci *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue proti Belgii*. O ustálené judikatuře však zdaleka hovořit nemůžeme, neboť pokaždé, když se v posledních čtyřech letech kauzou tohoto typu zabýval velký senát Soudu, dospěl k odlišnému závěru než senát sedmičlenný.⁴⁶ V dohledné době tedy lze očekávat, že se velký senát k této otázce znovu vyjádří.

Poslední úvaha nad rozsudkem ve věci *Kobenter* se vztahuje k aplikaci tzv. „counterattack (Gegenschlag) theory of free speech“⁴⁷ na komentovaný rozsudek, přesněji řečeno absenci této argumentace v odůvodnění rozsudku. Jádro této teorie svobody projevu bylo pregnantně popsáno v rozsudku německého Spolkového ústavního soudu ve věci *Schmid-Spiegel*.⁴⁸ Spolkový soud v této kauze judikoval, že osoba, jež se stala terčem jízlivé a zavádějící kritiky, se může proti takové kritice bránit s použitím stejně urážlivého jazyka, pokud je taková obrana nezbytná k vyvážení nevraživosti a zkreslení obsažených v původním verbálním ataku na tuto osobu. Zjednodušeně řečeno, nevybíravý útok na osobní čest zasluhuje stejně nekompromisní odpověď. Aplikací „odvetné funkce svobody projevu“ na komentovaný rozsudek dospějeme k závěru, že soudce K.-P. B. sám citací *Lexikonu lásky* a dalšími výroky, nikoliv nezbytnými pro odůvodnění rozsudku, zavedl příčinu k tvrdé kritice rozsudku, a potažmo svojí osoby. Pokud tedy, ač patrně ne se zlým úmyslem, srovnával homosexuály se zvířaty, nezdá se být excesivní reakcí, když pan Kobenter přirovnal jeho argumentaci k tradici středověkých čarodějnických procesů. Ostatně i český zákon o soudech a soudcích ve svém § 80 odst. 2 hlásá, že: „V zájmu záruk nezávislosti a nestrannosti výkonu

⁴⁵ Srov. např. rozsudky ve věci *Nikula proti Finsku*, *Skalka proti Polsku*, *Cumpana a Mazare proti Rumunsku* (velký senát) či *Kyprianou proti Kypru* (velký senát).

⁴⁶ V rozsudku ze dne 6. 5. 2003 ve věci *Perna proti Itálii* velký senát zvrátil jednomyslné rozhodnutí senátu ve prospěch svobody projevu, v opačném gardu ve věci *Cumpana a Mazare proti Rumunsku* (v rozsudku ze dne 17. 12. 2004) zvrátil výrok senátu v neprospěch stěžovatele (5:2) a konečně ve věci *Kyprianou proti Kypru* (v rozsudku ze dne 15. 12. 2005) shledal porušení svobody projevu, přičemž senát nepovažoval za nutné se touto otázkou samostatně zabývat.

⁴⁷ Tuto funkci svobody slova lze přeložit nejlépe jako „odvetnou funkci svobody projevu“ a doplnit ji ke třem funkcím zmíněným in: BOBEK, M.: Helena, kontakt na mafiány a nové obrysy svobody slova v judikatuře Ústavního soudu, *Soudní rozhledy*, č. 10/2005, str. 359.

⁴⁸ 12 BverfGE 113 (1961). Srov. rovněž kauzu *Art Critic*, 54 BverfGE 129 (1980); kauzu *Credit Shark*, 60 BverfGE 234 (1982); či KOMMERS, D.: *The constitutional jurisprudence of the Federal Republic of Germany*, 2nd ed., Duke University Press, Durham/London, 1997, str. 369-372.

soudcovské funkce soudce zejména ... b) je povinen chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení důvěry v soudnictví a důstojnosti soudcovské funkce, ... e) musí vystupovat nezaujatě a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez ... **sexuálních** ... nebo jiných předsudků, f) dbá svým chováním o to, aby jeho nestrannost nebyla důvodně zpochybňována“.⁴⁹

Závěrem lze jen doufat, že v budoucnu se snad dočkáme i od Ústavního soudu ČR přesvědčivější argumentace než v nálezu sp. zn. IV. ÚS 154/97 ze dne 2. 2. 1998,⁵⁰ kde Ústavní soud poněkud alibisticky konstatoval, že „postup obecných soudů ..., tj. jakými úvahami se řídily při hodnocení důkazů, nelze hodnotit jako překračující meze ústavnosti z pohledu namítaného zásahu do svobody projevu“, aniž by se nad postavením soudce jako osoby veřejně činné vůbec pozastavil.⁵¹ Ostatně, Ústavní soud má již nyní příležitost se úlohy poměřování svobody projevu a nezávislosti justice zhostit lépe, a to ve věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 23/05.⁵²

---

⁴⁹ Důraz doplněn autorem.

⁵⁰ Publikován ve Sb. n. u. US, Sv. č. 10, Nález č. 17, str. 113. Jednalo se o jednu z kauz týdeníku REFLEX, který uveřejnil fotografii osobní povahy JUDr. J. H., která dle ÚS s jeho činností jako soudce pro informovanost veřejnosti neměla žádnou souvislost. K uveřejnění fotografie podle odůvodnění napadených rozhodnutí obecných soudů došlo v takové grafické úpravě, že při běžném čtení článku, v němž byla fotografie umístěna, v souvislosti s nadpisem „Nejlepší lék na vraždu je oxasepam“ a text „Opilý násilník brutálně umlátí svou milenkou“, musel mít čtenář dojem, že nadpis a text patří k fotografii JUDr. J. H. (ze skutkového stavu uvedeného v nálezu ÚS).

⁵¹ Nehledě na skutečnost, že rozsudek Soudu ve věci *Prager a Oberschlick proti Rakousku* citovaný Ústavním soudem jako opora již neodpovídá nejnovějšímu vývoji v judikatuře Soudu (viz výše).

⁵² V době psaní tohoto článku dosud nerozhodnuto.